

אלא מיסגרת רעיונית אחת, שתהיה מקובלת על הכל — הדמוקרטיה הליברלית, שהוכיחה את עליונותה על כל האידאולוגיות. היא תיצור תרבות צרכנית מערבית חובקת-עולם, ובסופו של התהליך תקום מדינה כלל-עולמית אחת.

יתכן שפה ושם תיוותרנה במשך זמן-מה ארצות הרבקות כאידאולוגיות רודניות, שאבר עליהן הכלכלה. אבל הן תישארנה בצד, מחוץ לזרם הכללי של ההיסטוריה והקידמה, וכך תידלדלנה ותיעלמנה מעצמן.

הארם בעולם הזה יהיה בחוג מיספחתי, ולא ישאף אלא לחיים פרטיים מספקים יותר, ברמה חומרית גבוהה יותר. המאמץ העיקרי של המדינות יהיה מכוון להגברת שיתוף-הפעולה ביניהן, כמו איחוד-אירופה. הקללה הגדולה של העולם לא תהיה עוד המלחמה, אלא בעיות פנימיות כמו מכת-הסמים והפי-שע.

תשמ"ט התחוללה בכיכר טיאנאנמן בפיקין, שם התכנסה האינטליגנציה הצעירה של מדינת-הענק החדשה כדי לתבוע חופש ורמקור-סיה, מול פני בירוקרטיה מיפלגתית קשוחה ואידאולוגיה מאובנת. כאשר רמס המישטר של דנג קסיואפינג את המתקוממים בטנקים וערך מצור-אדם על שוחררי-החופש, הם החזירו את סין לחשכת הדיכוי. אך לאיש לא היה ספק בכך שזוהי נסיגה זמנית, וכי כוחות-החופש, שהתעוררו בארץ-התרבות העתיקה, אינם ניתנים לעצירה, אלא לזמן קצר.

שום אידיאולוגיה לא יכלה לעמוד עור מול האידיאלים של חרות האדם וחרות העם — לא הקומוניזם, לא האפרטהייד, לא שרידי הפאשיזם, לא החומוייניזם, לא הלאומנות הדר-תית של גרמניה-נאצית ודומיו בישירי-אל.

שנת תשמ"ט לא צעדה את הצעד האחרון

שהתהליך יצבור תאוצה כה מוחצת, עד כי דבר לא יוכל לעמוד בפניו. במהלך תשמ"ט היה נרמה לא-אחת כי קיר-החול של גורבאצ'וב עומד ליפול בכל רגע. כי היה עליו לעמוד לא רק בפני המתחים הכלכליים הנוראים, אלא גם בפני המתחים הלאומיים הריי-האטון.

היו אלה שתי הזרועות של תנועה אחת. המכנה המשותף שלהן היה הכמיהה לחופש.

הארם הסובייטי תבע את חרותו הכלכלית ואת חרותו הלאומית. הוא מאס כאידאולוגיה הכופה והחונקת, ששללה ממנו את זו ואת זו. הוא תבע את זכותו לעבוד, להרוויח ולצבור רכוש כאדם חופשי. והוא תבע גם את זכותו לשייכות לאומית, לריגול, לשפתו ולעצי-מאות ארצו.

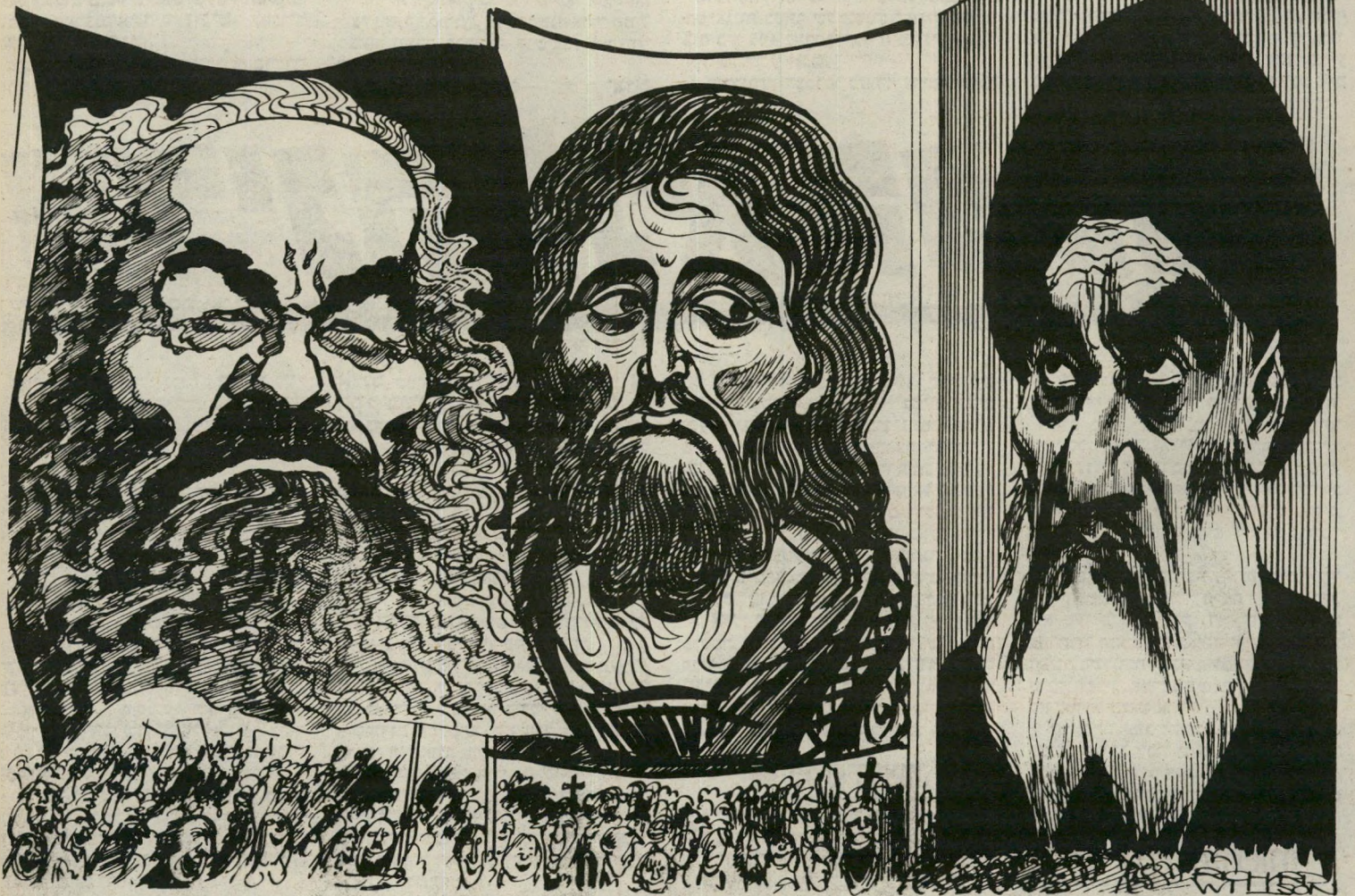
לאטוים בכו מרוב אושר, כאשר דיגלם הלאומי הגנוז עלה לראש-התורן בריגה. פול-

שחיסות הרדיות. פוגרומים. מצוד על ארמנים באורביג'אן. מצוד על מסתטים בידי אוזבקים. מצוד על אזבחים בידי גורגים. הפגנות של רוסים לאומניים נגד הקומוניזם, בשם אמארוסיה, הגועז הסלאבי, הכניסיה הפראבוסלאבית והשינאה ליהודים. עקירת תורכים מבולגריה הקומוניסטית, עקירת הונגרים מרומניה הקומוניסטית.

מילתמדימים בין אזרבייג'אנים וארמנים על מובלעת קטנה, ששמה הקשה הפך שם דבר בעולם: נגורנרקאראכאך.

עלייתו של לאומן סרבי, דמגוג בשם סלר בודאן מילוסניק, שהופעתו הפופוליסטית איימה לפרק את המכנה העדין של הפרציה היוגוסלבית.

ובכל המרחב הגדול הזה של ברית-המועצות ושאר הארצות הקומוניסטיות — התביעה לפירוק

העולם כולו יהיה נוח, נעים — ומשעמם.

יתכן שזוהי תחזית מוגזמת. אבל היא התאימה למצב-הרוח של תשמ"ט, ועל כן נקלטה בתשוקה רבה.

זר שהסתכל במחוזי בישראל של תשמ"ט, יכול היה להבחין בה בסימנים רבים להתממשות תחזית מעין זו.

הנוער חיפש הנאות חומריות. האידאולוגיות איבדו את כוחן. הקיבוצים היו במצוקה כלכלית ורעיונית. רבים שקלו "ירידה" למולדת חדשה, שבה יהיה נוח יותר לחיות. מתחת לפני השטח גברה השאיפה לפתרון של שלום לסיכוך הישראלי-פלסטיני.

בשמאל, בימין וגם במחנה הרתי והחרדי היתה מילת-המפתח מילה זרה, שאינה מופיעה במקורות: פרא גאמאטיזם.

אין זה פלא שאי-השנה של תשמ"ט היה אדם, שהמחיש בכל מעשיו את התכונה הזאת.

במצעד הארוך אל החופש. אך היא צעדה צעד ענקי קדימה.

סוף ההיסטוריה

עד גדול קדימה — לאן? מה יהיה טיבו של העולם החדש?

מאמר אחד של אמריקאי ממוצא יפאני היכה השנה בלבד בגייה-הרעיונות המחפשים משמעות למה שמתרחש.

פראנסיס פוקויאמה הוא פקיד בכיר במיש"ר-החוקק האמריקאי, ראש הצוות-לתיכונן-המדיניות. מאמרו תורגם לשפות רבות, וגם מוסד אקדמי סובייטי רב-חשיבות ביקש לתרגמו לגמור.

התיזה של פוקויאמה מדהימה בקיצוניותה. הוא טוען כי מאבק האיתנים בין האידאולוגיות הגיע לסופו, ופירוש הדבר שהסתיימה למעשה ההיסטוריה האנושית.

בעיני פוקויאמה, כל ההיסטוריה היא מאבק בין שיטות רעיוניות. בתקופה ה"פוסט-היסטורית" לא תישאר

נים כרעו על ברכיהם, כאשר כנסייתם הלאומית, הקאתולית, בירכה את מאבקם. רוסים תבעו לעצמם את הזכות להקים מיפלגות. וכולם תבעו כלכלה פתוחה וחופשית, שתיפק את צרכיהם.

מכל הבחינות האלה הצטרף האדם הסובייטי מחדש אל האנושות כולה. לא היה הכדל בין הגורגי בהרי-הקוקוק ובין הבאסקי בחוף האטלנטי, בין האפגאני, שצהל כאשר החייל הסובייטי האחרון נטש את ארמת ארץ-צו, ובין הפלסטיני, שהצית את אש האינתיפאדה.

בכל רחבי העולם היתה תשמ"ט שנה רעה לכיבוש זר ולרודנות מקומית.

כרחי אמריקה הלאטינית התקדמה הרמוי קרטיה, צעד אחרי צעד. באפריקה הדרומית התחוק הכוח השחור. בדרום-מזרח-אסיה נמ"שכו המאמצים להבטחת העצמאות של קאמפוצ'אה, מבלי להטביע אותה מחדש בדם. ובכל רחבי העולם תבעו בני-אדם רמת-מחיה גבוהה יותר, וכלכלה חופשית שתשיג זאת. אחת הדראמות המרגשות ביותר של

המשק הסוציאליסטי ולכינון כלכלה קפיטליסטית חופשית.

דנג וגמרנו

אשר קרא מיכאיל גורבאצ'וב בשלוש השנים הקודמות לגלאסנוסט (פתיחות) ולפרסטרויקה (מיבנה חדש), הוא ידע שהוא פותח תיבת-פאנורה.

הוא עשה זאת מפני שלא היתה לו ברירה. המשק הקומוניסטי התמוטט, ולא היה מסוגל לשאת עוד במעמסה הכבדה והולכת של עליית-יורק-החימוש. המתחים הפנימיים הגיעו למימדים מסוכנים.

תחת להקים קור של ברזל מול התביעה לרפורמה, ולהסתכן בחורר בן המדינה כולה, הוא החליט לערום מחסום של שקיחול, שיספוג את המהלומה וימתן אותה.

היה זה הימור כביר. גורבאצ'וב קיווה לנהל קרב-מאסף מתוחכם, לסגת צעד אחרי צעד, ולגבש תוך כרייך דפוסים שיצילו את המדינה הסובייטי בעיקרו. אך הוא הסתכן בכך